

वत्स गोत्री दाहाल एक परिचय

गोत्र शब्दको अर्थ वंश प्रवर्तक वा पालक कर्ता वा संरक्षककर्ता अर्थात् वंशको शुरुवात ऋषिपरम्परा बाट प्राप्त भएको हो। ब्रह्माण्डको शरीर बाट जन्मेका र मनुले कल्पना गरेर पैदा भएका सन्तान र तिनका पनि सन्तानहरु लाई गोत्र प्रवर्तक मानिएको पाईन्छ।

पौराणिक ग्रन्थ वा गोत्र र प्रवरका बारेमा जानकारी गराउन लेखिएका संस्कृतका मुख्य ग्रन्थहरु, धर्मशिक्षु, सत्कर्मरत्नावली, प्रवरमन्जुरी आदीनै हुन।

ब्रह्माका पुत्रहरु विश्वामित्र, जगदगनी, भारद्वाज, गौतम, अत्री, वाशिष्ठ, कश्यप, सप्तऋषीहरु अगस्त्य, भृगु ऋषी र अङ्गीरस समेत गरी जम्मा दश ऋषी र तिनका सन्तान नै गोत्र प्रवर्तक र प्रवर हुन भृगुपुत्री अम्भ अङ्गीरा, भारद्वाज, केवलाङ्गीरस, अत्री, कश्यप, विश्वामित्र, वाशिष्ठ, गौतम, अगस्त्य, समेत गरी जम्मा दश ऋषीका सन्तान ब्रह्मान्डमा भएको अनुमान गर्न सकिन्छ।

भृगुवंशमा पैदा भएका र वत्सगोत्रका प्रवर्तक महर्षि वात्स्यायनले न्यायदर्शन शास्त्रको सुत्रमानी वात्स्यायन भाषा रचना गरेर गौतमीय न्यासुत्र लाई सरल एवं आधिकारीक व्याख्या गरी परम कारुणिक कार्य गरेका छन्। न्यायदर्शनलाई प्रमाणशास्त्र, तर्कशास्त्र, आनीवाक्षिकी, न्यायशास्त्र आदी नामले पनि चिनिन्छ। कुल भन्नु पनि आदी पुर्खा गोत्र प्रवर्तक ऋषी वंशका प्रवर ऋषीहरु हुन। जो सदा सात्विक अहार गर्ने तपस्वी ब्रह्मज्ञानी थिए।

यसरी प्राप्त भएको वंश, कुल, प्रवर, गोत्र हुदै जात थरमा परिणत भएका मानिसहरुको आफ्नै इतिहास, परम्परा, संस्कार, संस्कृति, विशेष रितिरिवाज र चालचलनहरु छन्। जस अनुसार वत्सगोत्र अन्तरगत रहेका दाहालहरुको आफ्नो गहन सांस्कृतिक विषेशता छ। यसमा दाहालहरुको ऐतिहासिक पृष्ठभूमिपनि चर्चागर्न उल्लेखनिय छ।

दाशु भट्ट गुजरात वडविहार देशका राजा थिए दिल्लीका बादशाहले उनको राज्य लुटे राज्य बाट रुस्ट भएका दाशु भट्ट हिन्दु धर्मको जगेर्ना र वचाउका लागि हिमान्चल प्रदेशको पहाडै पहाड कर्णली नदीको तिर हुदै जुम्ला कालीकोट हुदै दुल्लु दैलेख आए त्यहाका राजाको छोरालाई मन्त्र सुनाएकाले राजा बाट दहगाँउ विर्ता पाई सोठाउमा वसेका कारण दाहाल थर भएको दाहालका अग्रज प्रथम व्यक्ति भएको कुरा शिद्धहुन जानुको साथै दाहाल वंश स्थापित हुन गएको हो। जस अनुसार दाशु भट्टका चारभाई छोराहरुमा क्रमशः ज्येठा देवशर्मा, माहिला शिवहरी, साइला शिवदाश र कान्छा शिवराम भए। जेठा देवशर्माका सन्तान दैलेखको दहगौरी(दहगाँउ) विर्ता पाई वसेछन। माहिला शिवहरी दैलेखकै लमसगाँउ विर्ता पाई लमसमा नै वसेकाले लम्साल थरले प्रशिद्ध भए। इसै गरी रोपेको खेत विर्ता पाई साइला शिवदाशका छोरा केशव वसेकाले रुपाखेती दाहाल थर कायम गरे।

ज्येठा देवशर्मा र कान्छा शिवराज संगै वसेको हुदा पछी गयर वुढा दाहालको नामले प्रशिद्ध हुन गए। कान्छा शिवराजको छोरा वाशुदेव दाडमा आई वसे। त्यस वेला सल्यानको केही भाग र दाड लाई दाड सल्यान भनिन्थो। केही सल्यान को साइला कमद बाट वाशुदेवका छोरा वेणुमाधव सल्यानको वेरु खेतमा वसे। वेणुमाधव का २ भाई छोराहरु मा ज्येठा तुलाराम छोरा सहीत नुवाकोट गए भने कान्छा विष्णुदाश वावु वेणुमाधव संग वेरु खेत गए। वेणु माधवका छोरा

तुलारामका ३ भाई छोराहरु हरीपाध्याय र संकर पाध्याय केही समए नुवाकोट वसी महादेव पोखरी विर्ता पाई काभ्रेको नालामा वसे र कान्छा शंकर नालामा नै वसे अरु भने पुलकोट हुदै पुर्वतिर फैलिए।

विष्णुदाशका छोरा लिलाधर र लिलाधरका छोरा रामकृष्ण वेरुखेतमानै वसे रामकृष्णका २ भाई छोरा वाशुपाध्याय र आशाराम पाध्य मध्याय जजमानी कामगर्न सजिलो हुने कारणले वाशुदेव सल्यानको थारमारेको ठिन्वाड मा गै वसे र आशाराम तत्कालिन प्यूठान जिल्लाको रुघां भन्ने ठाउमा गै वसे हाल सोठाँउ रुकम जिल्लामा पर्दछ।

आशारामको छोरा साधुराम (रतन) पाध्याय रुघांमा वसे साधुराम रतन का ३ भाई छोरा मध्ये जेठा आशु र माईला चतुर्भुज रुघांमानै वसे भने कान्छा रछान पाध्याय थुनिकोट गए। रुघांमा वसेका दाहालहरु मध्ये चतुर्भुजपाध्याय दाहाल रुघां वाट सल्यान हुदै दाडको विजौरी बाँसगढीमा आई वसेको तथ्य १९६९ सालको नापिमा बाँसगढि मौजाको जग्गा दाहालहरुको नाममा दर्ताश्रेस्ता कायम भएकोछ । पछि छिल्लीकोटका राजाले हापुरको पारेडावर विर्ता दिएपछी दाडको हापुरको पारेडावरमा पछि वस्दै आएको पाईन्छ।

नेपालमा गौरवशाली इतिहास रचना गरेका वत्सगोत्री दाहाल वन्धुहरु दैलेख जिल्लाको दहगाँउ वाट विस्तापित हुदै देशको पुर्व मेची देखि पश्चिम महाकाली सम्मको शहरीक्षेत्रदेखी ग्रामिणक्षेत्रसम्म छरीयर रहन भएको छ। देश बाहिर कुमाउ गढवाल , आषाम र बर्मा सम्मको विशाल क्षेत्र र तेस्रो मुलुकहरुमा समेत छरीएर रहेका करिव १५ लाख दाहाल जनसंख्या रहेको प्रारम्भिक तथ्याडकले देखाउछ ।

विश्ववन्धुत्वका लागी भातृवन्धुत्व को महान उदाघोष संगै नेपालको पुर्वमा रहेका दाहाल वन्धुहरुको अथक प्रयासमा विश्वभरका वन्धुहरुको साभा संस्थाको रुपमा दाहाल प्रतिस्थानहरु स्थापना भएका छन्।

गणेश प्रसाद दाहाल

घोराही उपमहानगर पालिका

वडा नं. १५ दाड

केन्द्रिय सदस्य

दाहाल बन्धु हरुको वंश परिचय

परापूर्व कालदेखिनै वंश परिचय लेख्ने गरिएको इतिहासमा पाइन्छ। जस्तै सेन वंश, गोपाल वंश, सूर्य वंशी, चन्द्र वंशी आदी। वंश बाट नै पूर्खाहरुको पहिचान हुन्छ। कुनै निश्चित गोत्र पहिचान गर्नु र त्यसलाई लिपीबद्ध गर्नुनै वंशको पहिचान गर्नु हो। यस कुरालाई उजागर गर्ने उद्देश्यका साथ दाहाल बन्धुहरुको वंश परिचय लेख्ने जमर्को गरिएको छ। स्थलगत अध्ययन अनुसन्धानको माध्यमबाट आफ्नो रितितिथिसंग मेलखाने वंश परिचय तयारपार्नु पनि वंश पहिचान गर्नु हो।

स्थलगत अध्ययन र अनुसन्धानले करिब १५ औं शताब्दीतिर भारतको गुजरात बडविहार बाट मुसलमानको आक्रमणले गर्दा आफ्नो प्राण र हिन्दुधर्म संस्कृति जोगाउने उद्देश्यले दासु भट्ट भारतको उत्तरा खण्ड हुदै जुम्ला राज्यमा प्रवेश गरी जुम्ला जिल्लाको तिला नदिको माथिल्लो (हुङ्गेश्वर) को किनारमा रहेको दाहागाउँ (हालको दहचौर) आइ बसेका रहेछन्। दाहालहरुको आरध्यदेव शंकर देवताको पूजा गर्ने गरेको र त्यहा बस्ने पुराना निवासी बाहुन तथा ठकुरी राजाहरुले पनि शंकर देवताको पूजाआराधना गर्ने गरेकोले एक आपसमा रितितिथि र संस्कृति मिल्नाले समाजमा मिलेर बसेको पाइन्छ। १५ औं १६ औं सताब्दी तिर दुल्लु, दैलेख जुम्ला राज्य अन्तर्गत पर्दथ्यो। त्यति बेलाका राजा कान्चलमल्ल देवले आफ्नो सासन वर्षाको समयमा सिन्जा र हिंउदको समयमा दुल्लु बसेर राज्य संचालन गर्ने गरेका थिए। दासु भट्टको प्रभावशालि व्यक्तित्व र विद्वता देखेर आफ्नो राज्य संचालनमा सहयोग लिनलाई तत्कालिन राजाले उनलाई बोलाइ आफ्नो राज्यको दहगाउँको बाबिया ढिस्को बिर्ता दिई बसोवासको व्यवस्था मिलाई दिएका थिए। उक्त बसोवास गर्ने क्रममै दासु भट्टलाई दाहालको पदवी पनि दिएका थिए। उक्त ढिस्को ५ ओटा मन्दिर अर्थात पञ्चकोशि तिर्थस्थलले घेरेको माथिल्लो हुङ्गेश्वर मालिकाधुलेश्वर सिसस्थान, नाविस्थान, टुकुलेश्वर, दह र तल्लो हुङ्गेश्वरको विचमा पर्दछ। दासु भट्टलाई नेपालमा प्रथम पुस्ताका दाहाल मानिएको छ। दह गाउँ बाटै दाहाल थरको उत्पति हुन गएको मान्यता रहिआएको छ। दहगाउँमा दाशु भट्टले निर्माण गराएका प्राचिन पँधेरो माष्टोदेवताको स्थान, घर, घडेरी, कलात्मक पञ्चदेवल, दह र शिद्धगाफाका भग्नावशेषहरु साविक दैलेखको गौरी गा.वि.स. दहगाउँमा अभैँ देख्न पाइन्छ।

दाशु भट्टका ४ भाई छोरा छुट्टिभिन्न भई विभिन्न ठाउँमा गई बासोवास गरेको र त्यहि अनुरूप नामाकरण भएको पनि बुझिन्छ। जस्तै शिवहरी लम्सुडाँडा बण्डा पाएर त्यहाँ बस्न गएकाले उनका सन्तानलाई लम्साल दाहाल भन्ने गरिन्छ। शिवदासका सन्तानलाई रुपाखेति दाहाल भन्ने गरिन्छ। त्येतिबेलाका दैलेखका राजा विरचन थिए उनी निसन्तान थिए धार्मिक कार्यमा विशेष रुचीराख्ने गर्दथे। एकपटक उनले धार्मिक कार्यको लागी आगोबाल्ने क्रममा वेदमन्त्रबाट आगो बालेकोले विरचन राजाले रोपेको खेत उपहार दिए ततपश्चात शिवदासका सन्तानलाई रुपाखेति दाहाल भनी बोलाउने थालियो। अरु २ भाईलाई पुरानै घर जग्गा बण्डा परेकोले त्यहाँ बस्ने दाहालका सन्तानलाई बुढो दाहाल भनी बोलाउने गरियो र त्यही अनुरूप दाहालहरुका सन्तान लम्साल दाहाल, रुपाखेती दाहाल र बुढो दाहाल हुनगएको गी देखिन्छ।

दाडका दाहालहरुको वंश परिचय

युगको बिकाससंगै सुविधाउयुक्त बसाईको लागि दासुभट्ट लगायत वत्सगोत्री दाहालहरु संसारका विभिन्न स्थानमा दहगाउँबाट अन्यत्र बसाईसराई गर्दै गएको देखिन्छ । त्यही क्रममा विसराम बसोबास गर्दै आएको र त्यहि बाट ठिन्वाड, रुँघा, हुदै रुकुम, रोल्पा का केही भागमा गएको र कुनै सन्तान दाडतिर भरेको इतिहास छ । रुँघा गएका आशारामका छोरा रतन (सदुराम) का आसु, चतुर्भुज र रछान गरी तिन भाई छोरा थिए । उनीहरु मध्य चतुर्भुज रुँघाबाट सल्यान हुदै दाड तिर भरी पहिलो बसाई दाडको बाँसगडीका भएको तथ्य १९६९ सालको नापीमा बासगडी मौजाको जग्गा दाहालको नाममा दर्ता श्रेस्ता भएको बाट पुष्टी हुन्छ । बाँसगडीमा केही वर्ष बसेर त्यहाँबाट पूर्या चतुर्भुज दाहालले दाड हापुर स्यानीबग्य बस्दै हापुरको पाँडेडावरमा आफ्नो स्थाइबसोबास बनाउनु भयो । पछि उहाँका नाति गयाप्रसाद दाहाल हापुर पतेनीमा स्थायी रूपले बसोबास गर्नु भयो ।

वर्तमान थलो

चतुर्भुज दाहाल सदाचारशिल, स्वकर्मनिष्ठ उत्तम ब्राहमण भएकाले छिल्लिका राजा तखत्माले आफ्नो शासनकालमा प्र. छिल्लीका अम्बलमा टाँडीगाउँ र मड्या गाउँ, हापुरका अब्बल पाँडेडावर खेत, पाँडे डावर डिट्टि, बुढाकोट घडेरी, बर्जाही भित्रको दाडिमगाँउ, गहिरो खेत विर्ता प्रदानगरी चतुर्भुज दाहाललाई दिएका थिए । उक्त विर्ता मौजाको लालमोहर सदर कागजातहरु दाडकाअन्य विर्तावाल जस्तै हामीसंग पनि छन् ।

छिल्लीकोटका राजाले (बन्दकी) दिएको विर्ता मौजा मध्य हाल रोल्पा जिल्लामा पर्ने सतिमगाउँ नयाँगाउँ तिराम र नारायणपुर “जयौ दाम देव तैया गाउँ लेव” भन्ने लालमोहरमा लेखिएको सर्तमा १८७८ सालमा थामी बाँधा मोहर गरी चतुर्भुज दाहाललाई दिइएको देखिन्छ ।

चतुर्भुज दाहालको बारेमा १९२८ सालको भागवण्डाको पुरानो कागजमा चन्द्रा दाहाललाई गयाप्रसादले हाम्रा अंसेनी ठुलीआमा भनेका र उदयराम दाहालले सानीआमा भनेको उल्लेख छ । चतुर्भुज दाहालका सानीआमा अन्य अंसियारको बारेमा वंशपरिचयमा उल्लेख गरिएको छ । तत्संवन्धी कागजातका प्रतिलिपी यसै वंशपरिचयमा समावेस गरिएको छ ।

शुभकामना

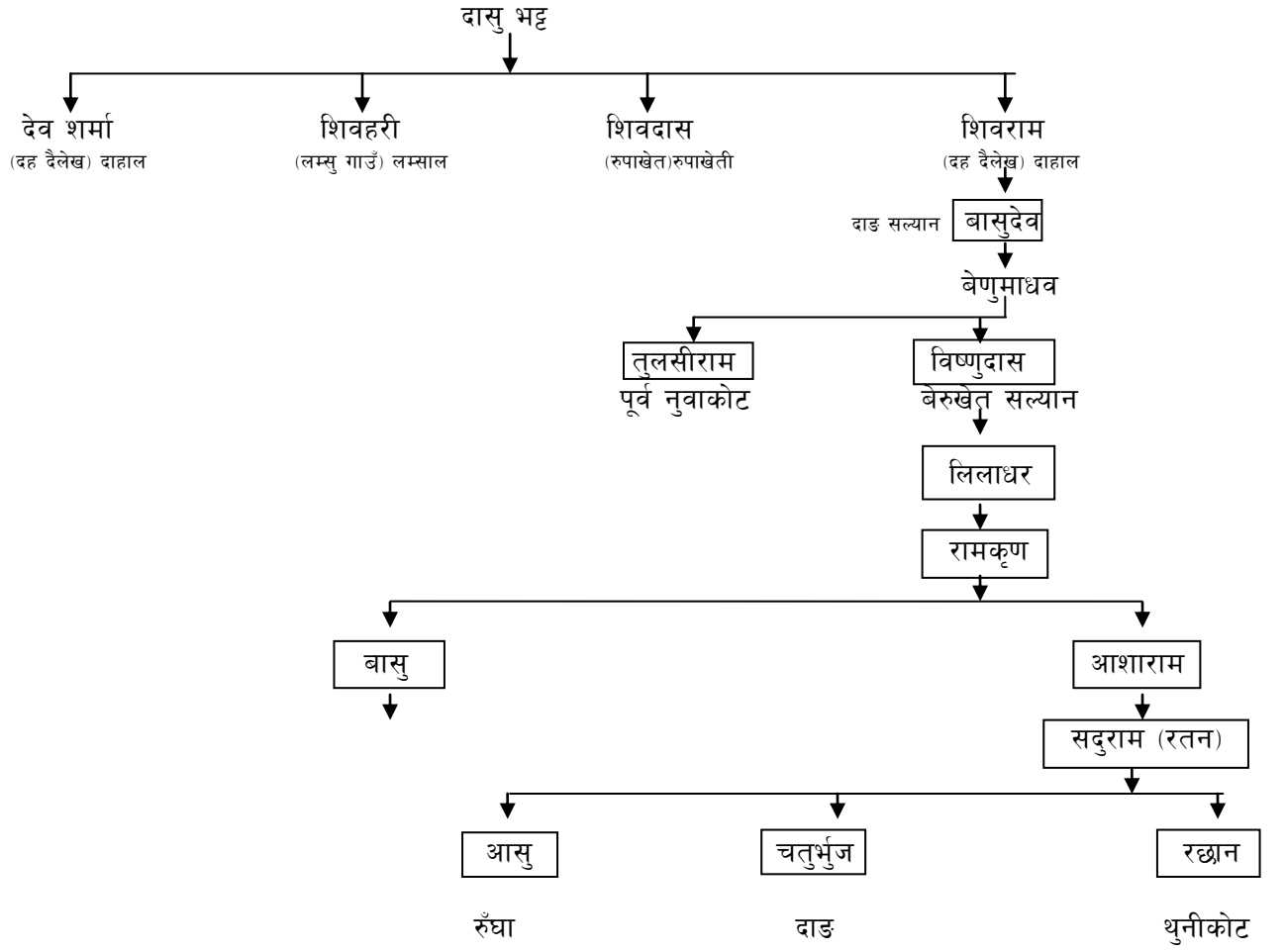
वंश परम्परा सम्बन्धि गोत्र शब्द ऋषिपरम्पराबाट प्राप्त भएको हो । जुन पम्परा पुर्खा हुदै बाबु, छोरा, नाति,पनाति हुदै निरन्तर माथिबाट तलतिर प्रवाहित हुदै अविच्छिन्न रुपमा चलने सन्ततिहरुको परिचय भल्काउने परम्परालाई बुझाउछ ।

वत्सऋषिका सन्तानका रुपमा रहेका दाहाल बन्धुहरु वत्स गोत्रीयनै हुन यसमा कुनै सन्देहनै रहेन । अहिले सम्म प्राप्त ऐतिहासिक दस्तावेज, पुराण, धर्मसिन्धु, निर्णय सिन्धु,शिलापत्र, ताम्रपत्र, जस्ता ऐतिहासिक महत्वका प्रमाणहरुलाई केलायर हेर्दा दाहाल वंसका पुर्खा आदिपुरुष दाशु भट्ट (ई.सं. १५५३) को ऐतिहासिक दस्तावेजनै मूलप्रमाणको रुपमा देखिन आउछ । ऐतिहासिक दस्तावेज अनुसार भारतका मुगल सम्राटद्वारा ई.सं.१९५३ मा राज्यच्युत भयि नेपालको दैलेख जिल्लाको दुल्लु गाँउलाई आफ्नो कर्मथलो बनाई बसोबास गरेका दाशु भट्ट अहिले हाम्रा पुर्खाको रुपमा स्थपित कसैले नकार्न मिल्दैन । हाम्रा पुर्खा आदिपुरुष दाशु भट्ट वैदिक, आध्यात्मिक, बौद्धिक एवं धार्मिक प्रकृतिका अद्वितिय व्यक्ति हुनुहुन्थो भन्ने कुरो उहाँले आफुभित्रको अर्न्तनिहित वैदिक शक्ति प्रयोगगरि आफ्नो अद्वितिय उद्धारण प्रस्तुत सफल हुनुभएको केहि दृष्टान्त “दाशु भट्ट दैलेखको दुल्लुमा वसोबास गरिरहेकै समयमा बिलासपुरका राजाको छोराको व्रतबन्धको निम्तो मान्न गएका दाशु भट्ट वेदिमा होमगर्न वालेको आगो अशुद्ध वैदिक मन्त्रको शक्तिले अग्नि प्रकट गरि यज्ञ सम्पन्न गरेको र खुसियालिमा बिलासपुरका राजा बाट र रोहितको पदवी संगै वुढागाँउ र दाहा गाँउ समेत विर्तावकस पाउनुले हाम्रा पुर्खा दाशु भट्ट आध्यात्मिक, धार्मिक, वैदिक एवं विद्वान ब्राह्मण रहेको प्रमाणित हुन आँउछ ।

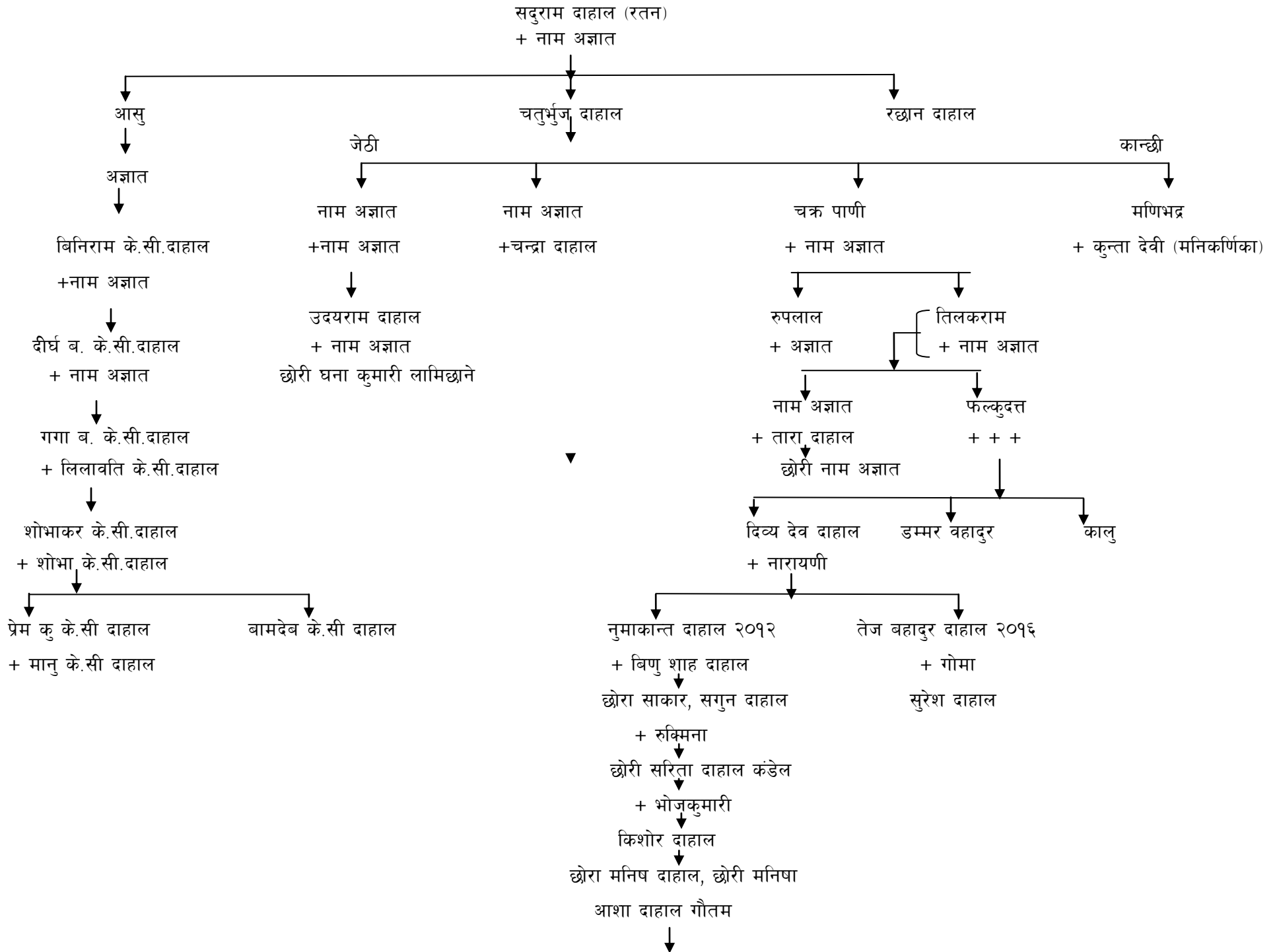
दाहालवंशका आदिपुरुष पुर्खा दाशु भट्ट नै भएको र उनी वत्सऋषिका सन्तान भएको हुनाले वत्सगोत्रिय बन्न पुगेको कसैले नकार्न मिल्छ जस्तो मलाई लाग्दैन । विभिन्न विद्वानहरुको अभिमत, प्रमाणित ईतिहास, पुराण, धर्मसिन्धु, शिलापत्र, ताम्रपत्र एवं पौराणिक अभिलेख आदिलाई आधार मानेर निर्णयमा पुग्नुपर्दा दाहालका पुर्खाहरुको उद्गमस्थल दैलेखको दुल्लु गाँउनै रहेको र त्यहाँबाट आज देशविदेशका विभिन्न ठाँउमा बसोबास गर्ने हामि संपूर्ण दाहालहरुको गोत्र वत्सनै रहेको विषय निर्विवाद रहेकाले यसमा सन्देह गरिरहनु पर्ने कुनै ठाँउनै नरहेकाले संपूर्ण दाहाल बन्धुहरु एकआपसमा गोलबन्धहुदै दाहाल वंसको ऐतिहासिक दस्तावेज वंसावलिमा आवद्ध भयि आफ्नो गोत्र संरक्षण, संर्वधनमा यकजुट हुन अनुरोध गर्दै भाविपुस्तालाई आफ्नो वंस, धर्म,संस्कृति,परम्परा एवं कुलको संरक्षण,संर्वधन गर्ने कार्यमा आपसि मनमुटाव त्याग्दै गर्व गर्नेगरि अगाडि बढन हामि सबैलाई सफलता मिल्दै जावस भन्ने सदिक्षाका साथ शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

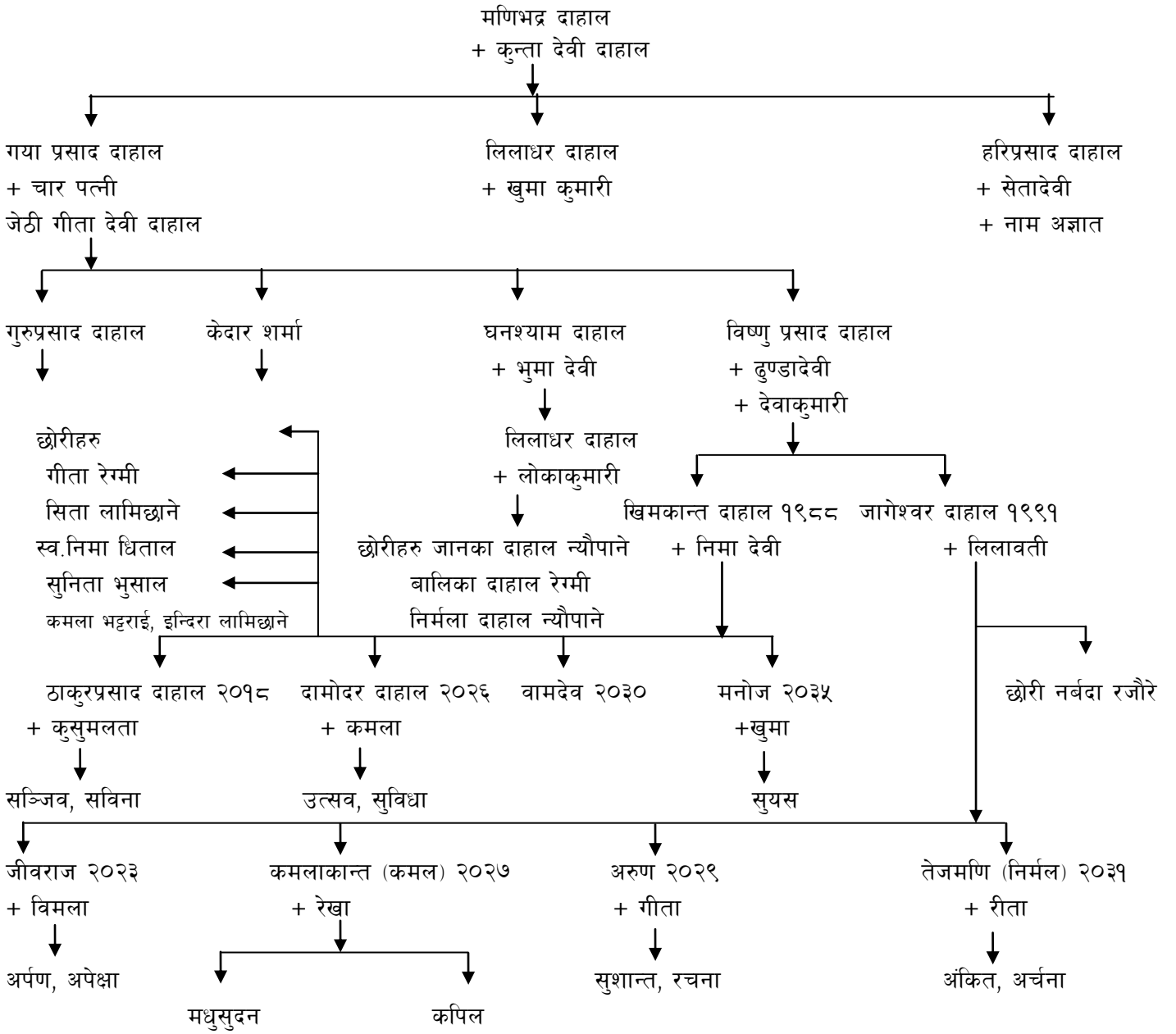
बिष्णु प्रसाद दाहाल
सह-लेखानियन्त्रक
नेपाल संस्कृत वि.वि

दाहाल वंशावलीको रुपरेखा

दासु भट्टका सन्तान मध्य सल्यानमा आई बसोवास गरेका प्रथम पुर्खा का सन्तान मध्यका सदुराम दाहाल (रतन)का सन्तान हरुको वंश परिचय यस प्रकार छ ।

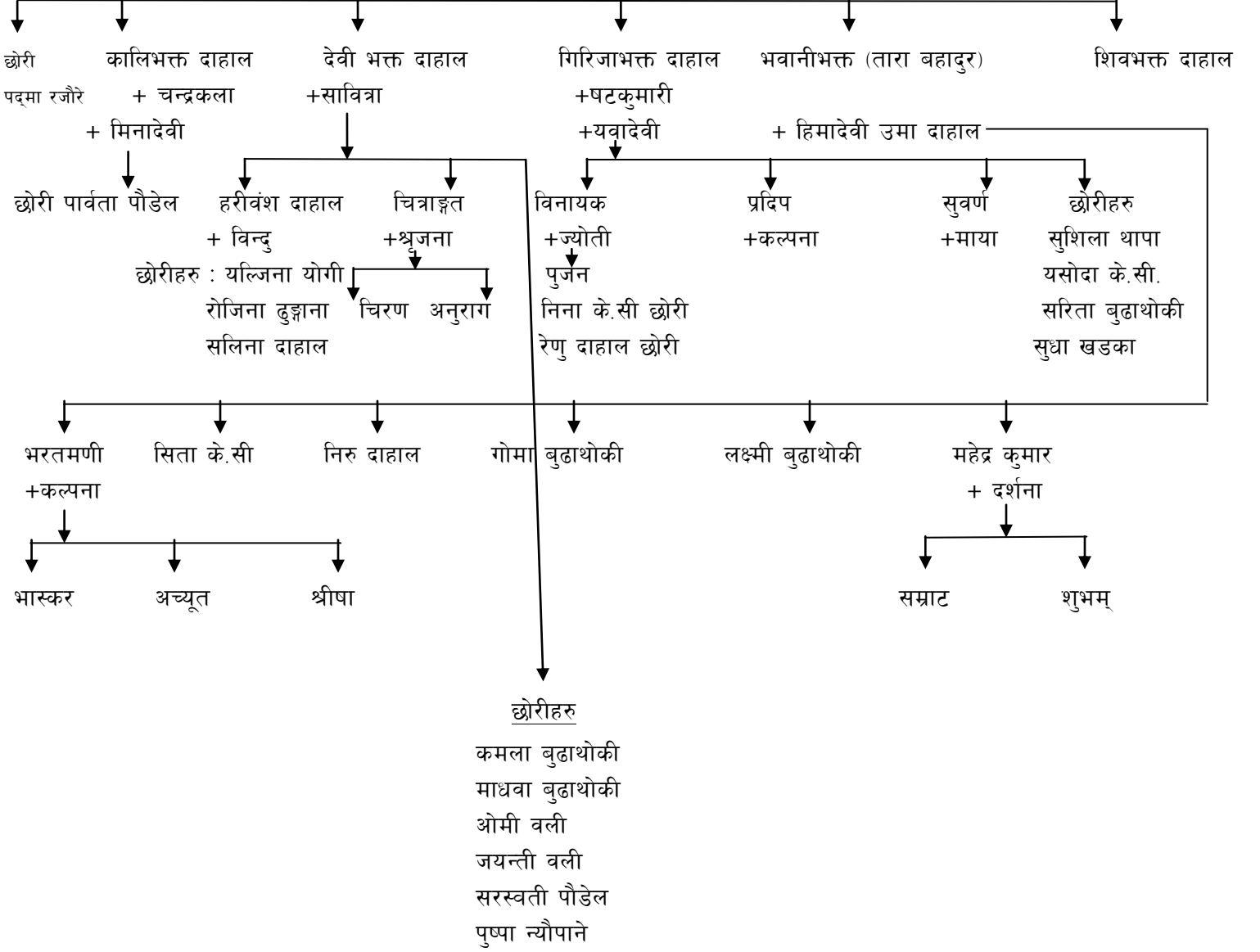

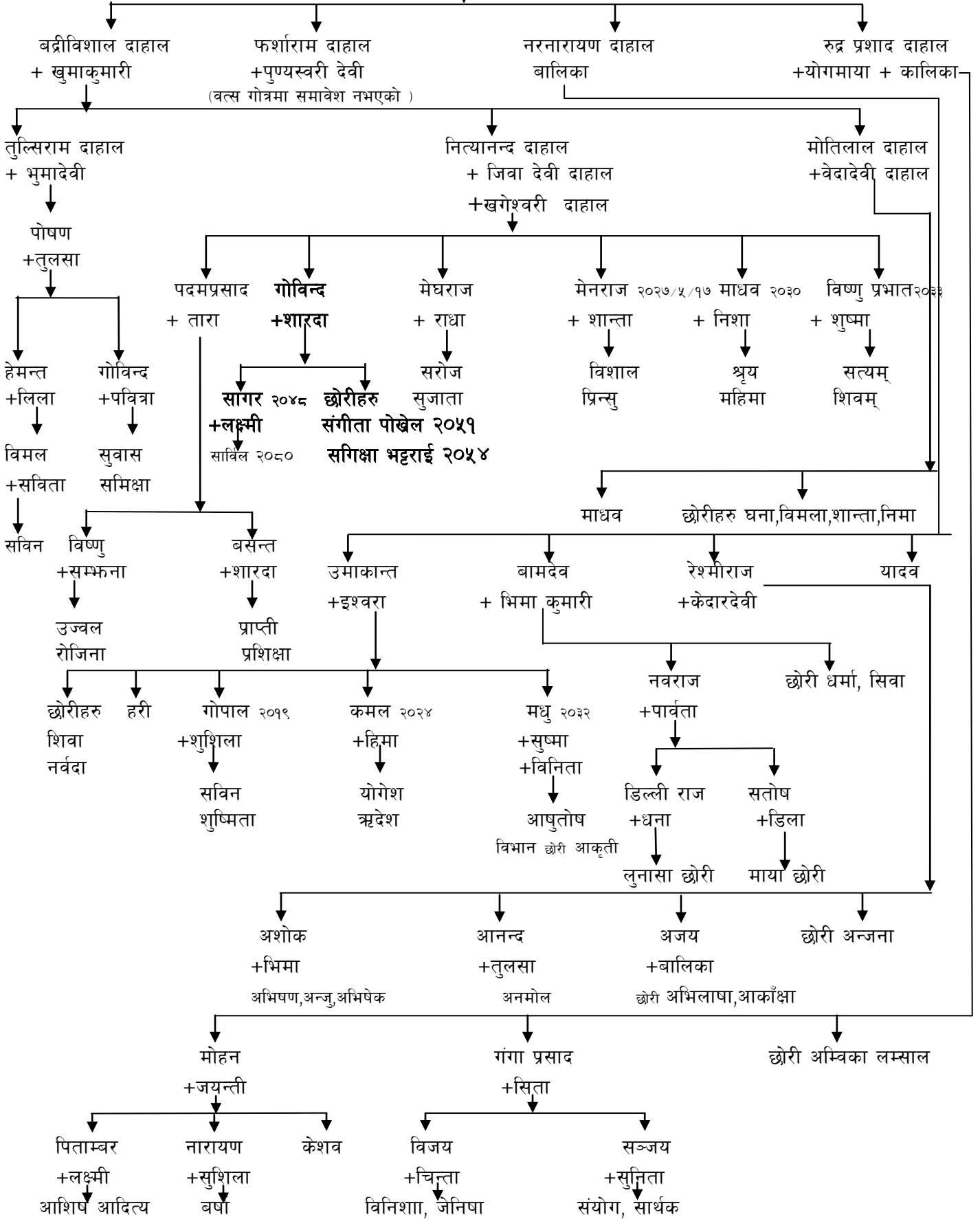
गया प्रसाद दाहाल + माइली बसुन्धरा

रामकृष्ण दाहाल

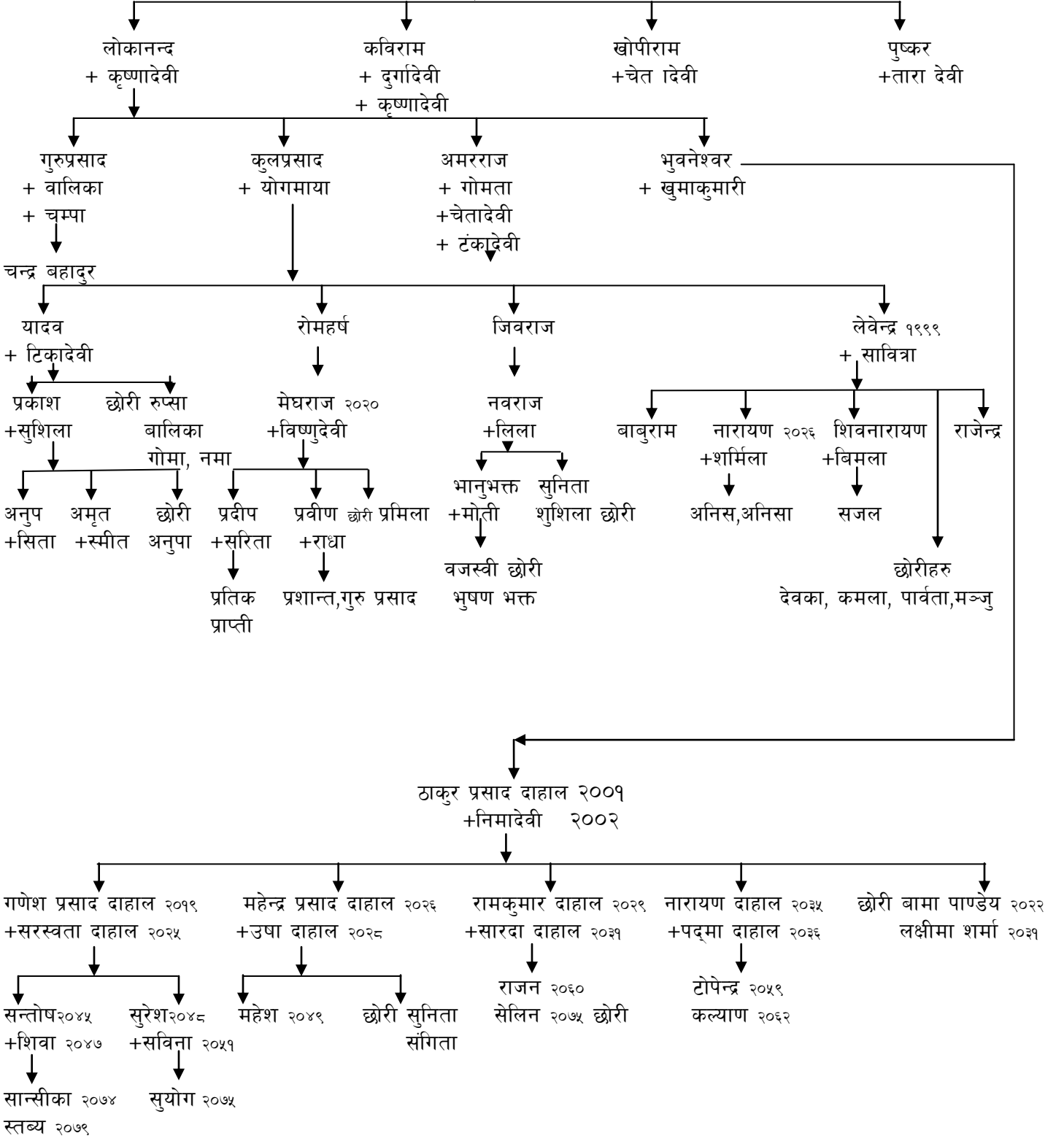
+ भुमादेवी

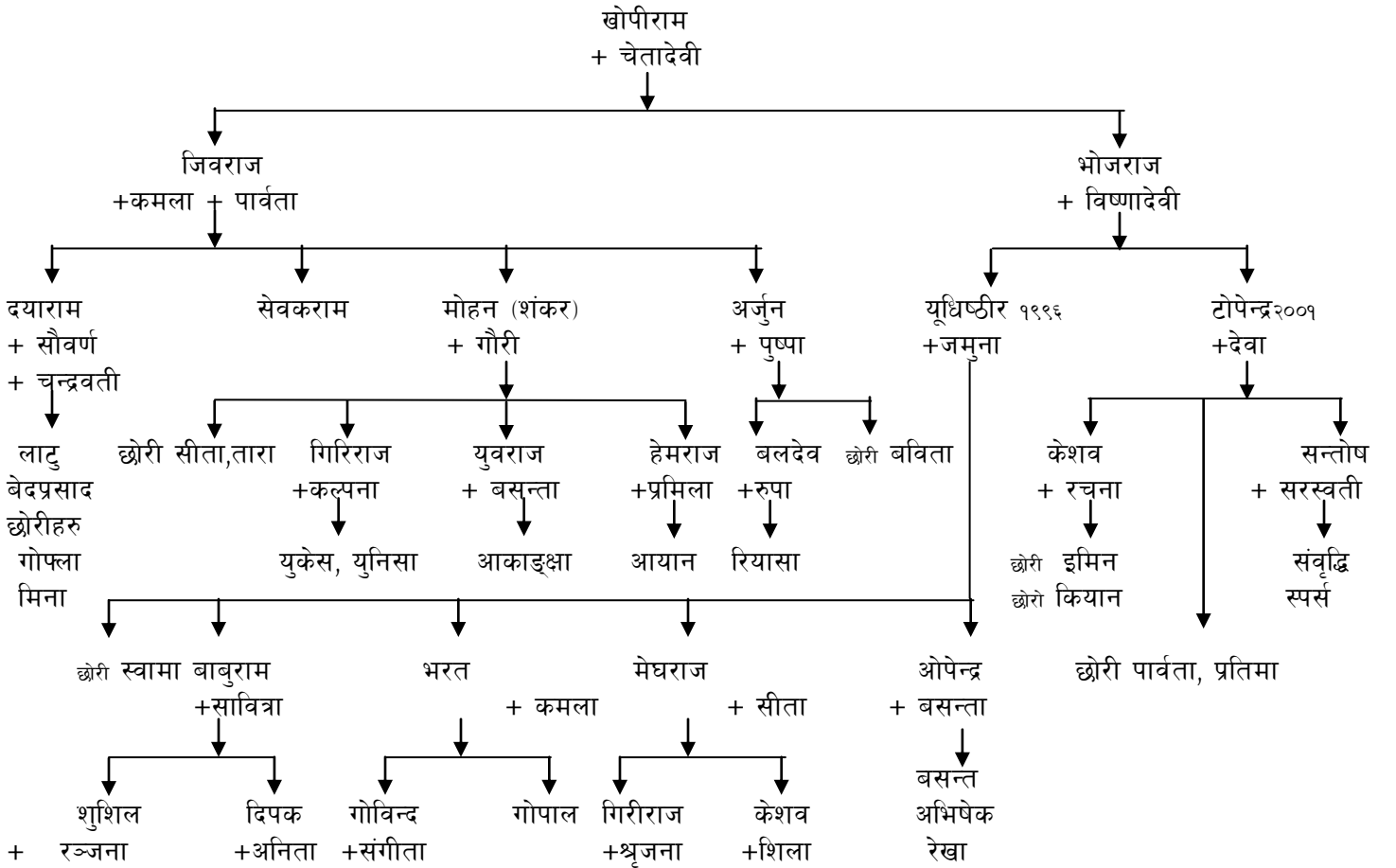
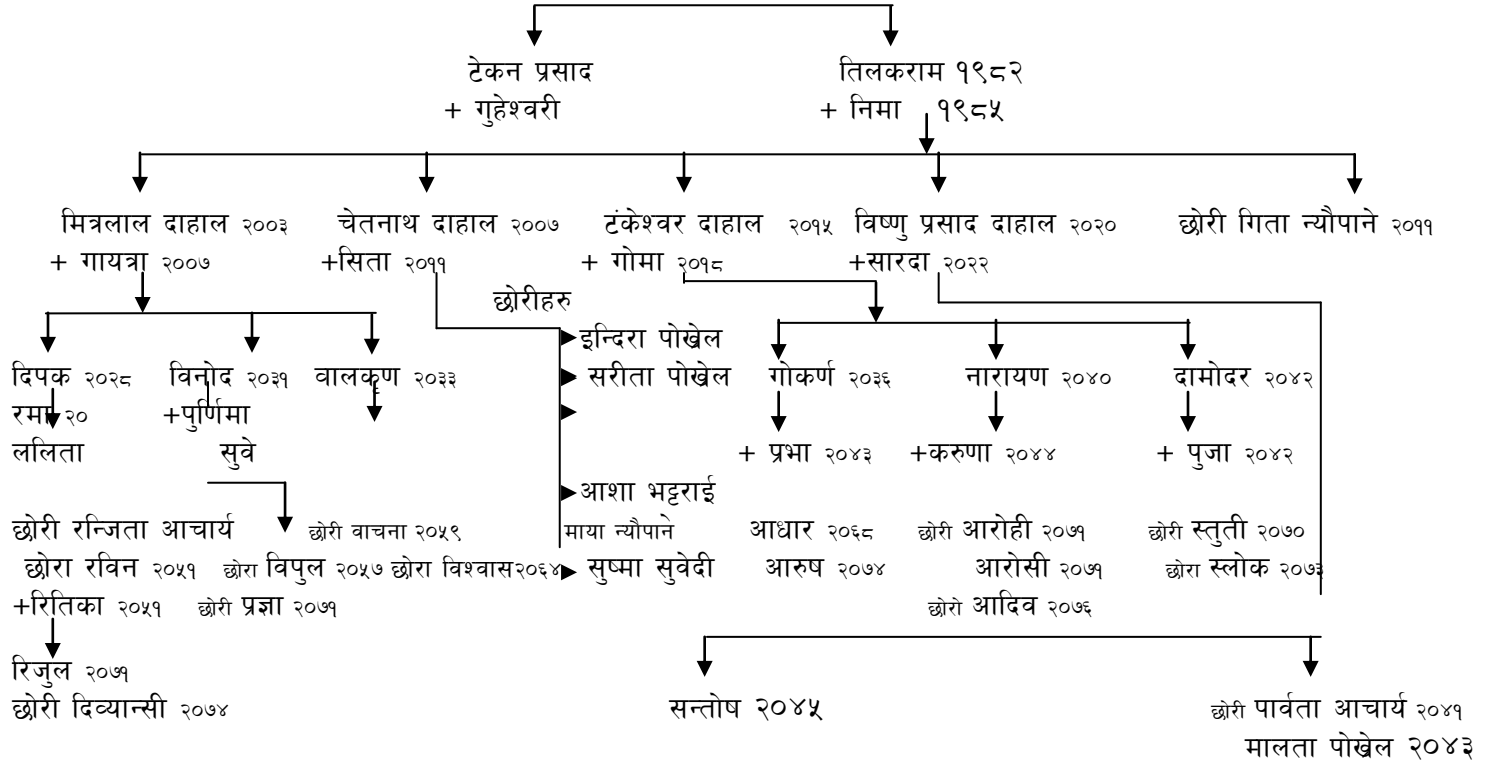
गया प्रसाद दाहाल
+ कान्छी पत्नी टिकादेवी

लिलाधर
+ खुमाकुमारी

कविराम दाहाल
+दुर्गादेवी +कृष्णा देवी

हरि प्रसाद
+ सेतादेवी + नाम थाहा नभएको बाट

